

Szász Anikó

Mezővárosok vásárai az erdélyi vármegyékben (1541–1600)

A Magyar Királyság területén a vásárok voltak a szervezett, intézményesített árucseres színterei már a honfoglalás óta. Ismeretes, hogy a vásárok békéjét, az árucseres biztonságát a király garantálta, mindezért cserébe már Szent István uralkodása óta vámot vetettek ki. Kezdetben a vásárokat a hét első napján tartották, erre utal magyar elnevezése is: vasárnap. Jóllehet kezdetben csak a király tarthatott vásárokat, a 13. századtól már egyre több birtokos szerzett vásártartási jogot. Ennek ellenére az uralkodó előjoga maradt a vásártartások engedélyezése. A középkori vásárokkal kapcsolatos kutatásokból kiderül, hogy a Királyság területén a vásártartás a kor igényeinek megfelelően a századok során folyamatos változáson ment keresztül, viszont ezzel párhuzamosan a régihez való ragaszkodás is jellemezte. A középkorban a vásárok fokozatosan differenciálódtak, a 13. század második felében a hetivásárok mellett megjelentek az évente és a naponta megtartott vásárok. A 14. századtól egyre több település szerzett jogot évi vásár megtartására, a városok zöme legalább kettővel, de néhányuk 3-4 sokadalommal is rendelkezett. A Magyar Királyság településeinek vásáraitra vonatkozó adatokat, beleértve az erdélyieket is, a Mohács előtti időszakig Weisz Boglárkának *Vásárok és lerakatok a középkori magyar királyságban* című munkája elemzi, mely egy adatbázist is tartalmaz az erdélyi települések középkori vásáraitra vonatkozó adatokkal.¹

Erdélyi településeinek fejedelemségkori vásáraitól igen keveset tudunk. Ennek oka nyilvánvalóan a forrásadottság szegényességében keresendő. Ugyanazon okból nincs lehetőségünk az árukereskedelem sajátosságainak (pl. az oklevelekben igen ritkán előforduló vásárvámnak, a közlekedési vámnak vagy a vásárok árucikkeinek) bemutatására, csupán arra vállalkozunk, hogy a hét erdélyi vármegye (Kolozs, Torda, Fehér, Küküllő, Hunyad, Belső-Szolnok, Doboka) mezővárosainak vásáraitra vonatkozó – az 1541–1600 közötti időszakban kelt oklevelekben fennmaradt – kevés adatot bemutassuk, párhuzamba állítva a középkori és a 16. századi állapotokat. A megvizsgált, kiadatlan és kiadott oklevelek zöme vásártartási engedélyekből, ritkábban említésekben áll. A kutatás legfontosabb és legértékesebb forrása három Binder Pál által kiadott kalendárium, melyek az erdélyi települések éves vásárainak helyét és időpontját sorolják fel 1573-ból, 1606-ból és az 1606–1607-i időszakból.²

Belső-Szolnok vármegyében Désakna esetében a középkorban csak egy hetivásárról tudunk, Dés esetében két hetivásárra (szerda, szombat) és két sokadalomra (Oculi vasárnapja / húsvét előtti 4. vasárnap és Szent Miklós / december 6.) vonatkozóan vannak adataink.³ A

¹ Weisz: *Vásárok* = Weisz Boglárka: *Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Bp. 2012.

² Binder Pál: *Régi kalendáriumok az erdélyi és partiumi vásárokról, vagy sokadalmakról (1572–1676)*. = Néprajzi Látóhatár (II) 1993. 1–2. sz. 111 – 124. Az első kalendáriumot 1572-ben Heltai Gáspár műhelyében nyomtatották, amely *A sokadalmak* cím alatt felsorolja az 1573-ban tartandó erdélyi és partiumi ilyen jellegű vásárokat. Minthogy a kalendáriumot 1572-ben nyomtatták, igen valószínűnek tartjuk, hogy a János Zsigmond fejedelem uralma, de vélhetőleg még azelőtt kialakult helyzetet tükrözi.

³ Désakna (hetivásár) 1291: *Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. Codex diplomaticus Transsylvaniae*. Diplomata, epistolae et alia instrumenta litteraria res Transsylvanas illustrantia. I–II. (1023–1300, 1301–1339) Szerk. JAKÓ Zsigmond, Bp., 1997, 2004. (a továbbiakban EO) I. 482. sz.; Désvár: hetivásár: csütörtök. 1293: EO. I. 518; vásárengedély – hetivásár: szombat. 1517: A középkori Magyarország

fejedelemség korában nem ismerjük a hetivásár időpontját. A kalendáriumokban feltüntetett 16. század végi és 17. század eleji ünnepnapok alapján első látásra úgy tűnik, hogy Désen hat sokadalmat tartottak, de az időpontok összehasonlítása arra enged következtetni, hogy valószínűleg négy országos vásárral rendelkeztek: kettő esetében a középkori sokadalom továbbéléséről van szó: egyiket tavasszal a húsvét előtti 4. vasárnaphoz, majd 5. vasárnaphoz (1573), később pedig Szent Bálint napjához (február 14, 1606–1607) kötötték, a másikat decemberben Szent Miklós napjához dec. 6., majd Luca asszony napjához (december 13., 1573, 1606, 1606–1607). Augusztusban a Szent Bertalan napján (1573) tartott vásár később talán átcsúszott Szent István napra (1606–1607). Az egyik időpont nem kötődik ünnephez, ezt május 28-án tartották (1606–1607). A későbbi, 1676-ban és 1731-ben kelt kalendáriumokban ez a sokadalom szintén elcsúszott, mégpedig június 1-ére. Alparét mezővárosban karácsonykor tartottak évi vásárt, ez derül ki egy 1599-ben kelt tanuvallatásból.⁴ A vármegyében ezeken kívül még Rettegen és Betlenben tartottak országos vásárt, az előbbiben kétszer (Szent Szaniszló – május 7 (1573, 1606–1607), és Szent Mihály ünnepén – szept. 29. (1606–1607), az utóbbiban egyszer, Szent Háromság vasárnapján (1606–1607).⁵

Doboka vármegyében kisebb jelentőségű mezővárosok voltak. Bonchida és Buza esetében a középkorban hetivásár és sokadalom létezését lehet igazolni, Széken csak a hetivásárét.⁶ Bonchidán kedden volt a hetivásár. A kalendáriumokból megtudjuk, hogy Bonchidán Péter és Pál – június 29-án (1573, 1606–1607), Szűzek napja – október 21-én (1573, 1606–1607), február 28-án (1606–1607), Buzán pedig Szent György ünnepén (1573, 1606, 1606–1607) tartottak évi vásárokat.⁷

Fehér vármegye mezővárosai közül elsőként Gyulafehérvárról kell szólnunk. A korábbi kutatásokból kiderül, hogy a középkor folyamán itt két sokadalmat tartottak: az egyiket május 8-án, azaz Szent Mihály arkangyal megjelenésének ünnepén,⁸ a másikat talán augusztus 20-án (Stephani regis).⁹ Egyetértünk azonban Gálfi Emőkével, aki a kérdéses oklevélszöveg vizsgálata alapján pár éve megjelent tanulmányában úgy vélte, hogy ez az adat nem a gyulafehérvári, hanem a székesfehérvári sokadalomra vonatkozik. Ebben az erdélyi fejedelmek székvárosának születését tárgyaló dolgozatában azt is megállapította, hogy a 16. század második felében Gyulafehérváron legalább három sokadalmat tartottak: az elsőt Szent Szaniszló ünnepén, május 8-án, amely egybe esik Szent Mihály arkangyal megjelenésének ünnepével. Ez azt bizonyítja, hogy itt a középkori sokadalom továbbéléséről van szó. Ugyanez talán elmondható a Szent Mihály ünnepkor tartott, azaz szeptember 29-én tartott vásárról is. A harmadik évi vásárt pedig Nagycsütörtökön tartották a mezővárosban.¹⁰

levéltári forrásainak adatbázisa (MOL DLDF) <http://www.arcanum.hu> MNL OL. Diplomatikai Fényképgyűjtemény. 253 401.; vásárendély – sokadalom, D. Oculi és Szent Miklós, dec. 6. 1502: DF 253 369; Vö. Weisz, i.m. 163.

⁴ KNLt, Kornis cs lt, Középkori oklevélgyűjtemény, 342. sz.

⁵ Retteg: Szent Szaniszló – május 7 (1573, 1606–1607), Szent Mihály – szept. 29. (1606–1607); Betlen: Szent Háromság vasárnapja (1606–1607).

⁶ EO. I. 482. sz.

⁷ Sokadalmát egy 1590-ben kelt oklevél is említi. *Az erdélyi káptalan jegyzőkönyvei (1222–1599)*. Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közléteszi BOGDÁNDI Zsolt–GÁLFI Emőke. Kvár, 2006 (Erdélyi Történelmi Adatok VIII. 1. Szerk. JAKÓ Zsigmond; a továbbiakban: *ErdKápJkv*) I. 797. sz.

⁸ DF 253 019.

⁹ Zsigmondkori oklevéltár IX. (1422) Borsa Iván – C. Tóth Norbert. Bp., 2004. 1270. sz. Weisz: i.m. 143.

¹⁰ Gálfi Emőke: *Az egyházi javak szekularizációja és az erdélyi fejedelmek székvárosának születése*. EM. LXXVII. 1. 35. jegyzet.

A középkor folyamán Enyed egyetlen sokadalmáról beszélnek a források,¹¹ amelyet áldozócsütörtökön és az azt követő napokon tartottak, azonban nagy valószínűséggel a Szent Gál napján (október 16) tartott sokadalom is középkori eredetű volt, mely 1558-ban dokumentálható.¹² Enyed harmadik, Szent Anna (július 26) napján tartott sokadalmáról az említett 1573-as kalendáriumból értesülünk. A mezővárosban tartott hetivásárt 1583-ban említik, de napját nem ismerjük.¹³ Tövis a középkori források tanúsága szerint rendelkezett vásártartási joggal: 1303-ból hetivásárra, 1520-ból sokadalomra nézve is rendelkezünk adatokkal.¹⁴ Évi vásárát a kalendárium szerint Nagyboldogasszony napján tartották.

Marosújvárnak még Mátyás király engedélyezett vásártartást virágvasárnapon és Szent Jakab (július 25.) napján.¹⁵ A régi kiváltságra egy 1584-es oklevélben is hivatkoznak: Báthory Zsigmond a mezőváros panaszából arról értesült, hogy jöllehet régi szokásuk, illetve a hajdani magyar királyoktól nyert engedélyük alapján településük évi vásárain bort csak a mezőváros közösségének hasznára mérhettek (vina ad solius communitatis eiusdem oppidi rationem educillarent) – a magánszemélyeknek és a sóbányászoknak ugyanis ez tiltva volt –, a sóbányászok újabban mégis maguknak követelik vásárok idejére a borkimérés jogát, és saját boraikat kínálják eladásra. Ezért kérésükre és részükre megengedi, hogy szokásuknak és szabadságuknak megfelelően a vásárok idején bort az elkövetkezőkben is csak a mezőváros közösségének javára mérhetnek, egyszersmind megtiltván a bányászoknak és polgároknak a borkimérést.¹⁶ A 16. században a virágvasárnapi sokadalom változatlanul megmaradt, viszont a második sokadalmat már Szent Bertalan napján, aug. 24-én tartották. Ezt ugyanannak a fejedelemnek egy 1591-ben kelt vásártartási engedélyéből tudjuk meg, melyből az is kiderül, hogy a település hetivására vasárnapra esett, továbbá a kiváltságlevelet a mezőváros birtokosa, Gálffy János udvarmester és tanácsúr kérésére állította ki.¹⁷ A marosújvári sokadalmat csak az 1573-as és az 1606-os kalendárium említi, és azok is csak a virágvasárnapi vásárt.

Monora vagy Csütörtök hely egyike azoknak a kisebb, inkább falusi, mint mezővárosi jellegű településeknek, amelyek az oklevelekben néha az oppidum megnevezéssel szerepelnek. A középkorban itt csütörtökön tartották a hetivásárt, ami a település elnevezését is megmagyarázza.¹⁸ A 17. századi kalendáriumok szerint két sokadalmat is tartottak itt, egyiket Szentháromság vasárnapján, másikat Szent Simon és Iudás ünnepén, melynek szokása valószínűleg a 16. századra is visszanyúlik.¹⁹

Néhány Fehér vármegyei mezőváros esetében nincsenek adatok a középkorból a vásáraikat illetően, csak a fejedelemség idejéből. Vizakna hetivásáráról először 1583-ban hallunk, amikor a fejedelem megint az ott lakó nemeseket, hogy ők is tartsák be a hetivásárok

¹¹ Weisz: *i.m.* 143.

¹² SzNLT. Szebeni magisztrátus lt. U. IV. 884; Gálfi Emőke: *A gyulafehérvári uradalom néhány mezővárosáról a 16. század második felében = Kolozsvár 700.* Főszerk.: LUPESCU MAKÓ Mária. Szerk.: Ionut COSTEA–Ovidiu GHITTA–SIPOS Gábor–RÜSZ-FOGARASI Enikő. Kvár, 2018. 335.

¹³ *Az erdélyi fejedelmek Királyi Könyvei I. 1569–1602.* Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi FEJÉR Tamás–RÁCZ Etelka–SZÁSZ Anikó. Kvár 2003–2005 (Erdélyi Történelmi Adatok. VII. 1–3. Szerk. JAKÓ Zsigmond; a továbbiakban: ErdKirKv) 3. 309. sz.

¹⁴; EO. II. 31. Weisz: *i.m.* 143; Lakatos Bálint: *Mezővárosi oklevelek - Települési önkormányzat és írásbeliség a késő középkori Magyarországon, 1301–1526.* Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet. Bp. 2019, 609.

¹⁵ 1478. május 30. ErdKirKv 3. 23. sz. Keltezésére I. Orbán: Székelyföld III. 136. 1. jegyzet; V. 108. 1. jegyzet.

¹⁶ 1584. március 17. ErdKirKv 3. 467.

¹⁷ 1591. április 3. ErdKirKv 3. 1475. sz.; Századok 29/1895. 807–808.

¹⁸ 1332–1337 körüli adat. Weisz: *i.m.* 143.

¹⁹ 1606, 1606–1607.

rendsabályait.²⁰ Egy tíz évvel később kelt vásártartási engedélyből azonban többet is megtudunk: Báthory Zsigmond az oppidum lakosainak megsegítésére megengedi hetivásár tartását hétfőn, továbbá három sokadalomét is: Fülöp és Jakab apostol, Sarlós Boldogasszony (július 2), Kisboldogasszony (szeptember 8.) ünnepén, valamint azokat megelőző és követő napokon.²¹ Alvincen és Borberekén közösen tartották a sokadalmakat, Szent János és Szent Katalin napján (1606–1607). A két település helyzete egyébként igen különleges, mivelhogy a Maros bal partján fekvő Alvincen és a jobbparti Borberekén a 15. századtól közös önkormányzati szervezet alakult ki, közösen választott bíróval és esküdtekkkel.²² Krakkón két sokadalomról tudunk: ezeket Szent Mihály, Borbála napján (1573) tartották.

Hunyad vármegyében Déváról fontos információkat kapunk Bethlen Gábor egyik királyi könyvében fennmaradt kiváltságlevélből.²³ Eszerint 1617-ben a dévaiak kérésére a fejedelem megerősítette János királynak 1531-ben kelt oklevelét.²⁴ Az utóbbi ebben átírta saját, erdélyi vajdaként 1525-ben Déván kelt oklevelét,²⁵ melyben Déva királyi mezőváros lakosainak engedélyt adott három sokadalom és a szerdai napokon hetivásár tartására. Előírta, hogy a castrum és oppidum mindenkori várnagyai, vicevárnagyai és provisorai nem szólhatnak bele a vásárok irányításába, felügyeletébe, mivelhogy az a település előljáróinak a feladata. Emellett leszögezte, hogy a vásárokat a kereskedők vám nélkül látogathatják. A sokadalmakat Fülöp és Jakab apostolok, Lukács evangélista és Mária Magdolna ünnepén, három nappal előtte és utána tarthatták. Az szövegben semmi nem utal arra, hogy középkori előzmények továbbéléséről lenne szó.

Vajdahunyadról keveset tudunk: a középkorban kedden volt itt hetivásár.²⁶ A 16. századból nem maradt fenn adat, csak egy 1676-os naptárban tüntettek fel négy vajdahunyadi sokadalmat, melyeket a következő ünnepeken tartottak: Húshagyó vasárnap (Esto), Áldozócsüörtök, Péter és Pál (június 29.), valamint Mária bemutatása. Hátszeg esetében egyetlen vásártartási engedélyt ismerünk 1500-ból, melyben hetivásárról és három sokadalomról esik szó: Nagyboldogasszony (augusztus 15), Szent Anna (július 26), Márton püspök (november 11).²⁷ A Hunyad vármegyei Boldogasszonyfalva is egyike azoknak a kisebb településeknek, melyeket a 15–16. századi oklevelekben hol mezővárosnak hol falunak jelöltek meg, de valójában inkább az utóbbiak csoportjába tartoztak. 1447-ben a mezővárosként megnevezett település évi vásártartási joggal rendelkezett.²⁸ 1617-ben azonban csak falunak nevezik egy kiváltságlevélben, melynek értelmében Bethlen Gábor vasárnaponként hetivásár, továbbá András apostol ünnepén és Nagycsüörtökön sokadalom tartását engedélyezte.²⁹ Mivel az előljárók bemutatták a fejedelem előtt a korábbi fejedelmektől kapott kiváltságleveleiket is, biztosan állíthatjuk, hogy a felsorolt ünnepnapokon tartott vásárok szokása visszanyúlik a 16. századra is.

²⁰ ErdKápJk I. 345. sz.

²¹ 1593. 06. 21. MNL OL F 1, 21. k. 74^r–74^v. 1635-ben megerősítve.

²² Lakatos: *i.m.* 225.

²³ 1617. júl. 28. MNL OL F 1, 23. k. 194^r–196^v.

²⁴ MNL OL F1, 23. k. 195^r–196^r.

²⁵ 1525. 12. 02. MNL OL F1, 23. k. 195^v–196^r.

²⁶ 1473: DL 28 309. Weisz: *i.m.* 147.

²⁷ DL 20 995. Weisz: *i.m.* 147.

²⁸ 1447: DL 30 443.; 1447. Hunyadi János kormányzó meghagyja az erdélyi káptalannak, hogy Malomvizi Kende fia Jánost, Kende fia Kendét, és ezen János fiait: Lászlót, Kenderist és Miklóst adomány címén vezesse be a hunyadmegyei Hátszeg kerületében lévő Boldogasszonyfalva királyi mezőváros, az ottani évi vásár és vám birtokába. DL 44467.

²⁹ 1617. 11. 17. MNL OL F 1, 10. k. 7-8.

A castellummal rendelkező és birtokközpontként működő Marosillyét is időnként mezővárosnak nevezték meg az oklevelek, pl. 1588-ban³⁰. Hetivását 1350-ben említik.³¹

Kolozs vármegyében Bánffyhunyadon a középkorban kedden tartották a hetivásárt.³² A kalendáriumok szerint itt négy sokadalom volt: Pál megtérése ünnepén, jan. 25-én (1573, 1606–1607), Szent Anna napján júl. 26-án, Máté ünnepén szept. 21-én, és Katalin napján november 25-én (1573). Teke 1486-ban nyert engedélyt sokadalom tartására, egyet Fülöp és Jakab apostolok (május 1), egyet meg Szent László király napján (június 27.)³³ A kalendáriumok meglepő módon négy sokadalmat tüntetnek fel: az előbbi kettő mellett 1606-tól Szent Imre és Vízkereszt napját is.³⁴ Egeresre csak a középkorból vannak adataink: 1427-ben kelt kiváltságlevelük értelmében szombaton tarthatták a hetivásárt és Szent Gál ünnepén a sokadalmat.³⁵ Gyaluban szerdára, Nagymászon hétfőre esett a hetivásár a középkorban (1473)³⁶, Kolozs esetében viszont nem tudjuk, csak annyit, hogy létezett (1291).³⁷

Küküllő vármegyében a radnóti hetivásárt 1450-ben említik a források. A kalendáriumok szerint a 17. század elején itt két sokadalmat tartottak, egyet a húsvét előtti 3. vasárnapon (Laetare), másikat Sarlós Boldogasszony napján (július 2).³⁸ Bolkács mezőváros esetében vásártartási engedélyekkel is rendelkezünk. Az egyik szerint Mátyás 1482-ben megengedte a mezővárosnak, hogy minden vasárnap hetivásárt, továbbá Szentháromság vasárnapján és Szent Lőrinc ünnepén sokadalmat tartson.³⁹ A kiváltságot 1564-ben II. János király, 1574-ben pedig Báthory István vajda is megerősítette.⁴⁰ A várkastéllyal rendelkező és birtokközpontnak számítható Küküllővár mezővárosban⁴¹ a 16. század végén és a 17. század elején négy sokadalomról vannak adataink: egyet a húsvéti, egy másikat a pünkösdi ünnepkörhöz kötöttek: azaz Nagyhétfőn (1606–1607) illetve Szentháromság vasárnapján (1606) tartottak. Emellett volt egy őszi és egy téli vásár: Szent István király (1573, 1606, 1606–1607) és Szent Demeter napján október 26-án (1606).⁴²

Torda vármegyében először Tordáról kell szót ejtenünk. A mezőváros már a 13. században elnyerte a hetivásár tartásának jogát.⁴³ A kalendáriumokban négy sokadalom időpontját rögzítették: Kisboldogasszony ünnepe szeptember 8-án (1573, 1606 [Kisboldogasszony utáni 3. napon]), Szent Miklós december 6. (1573, 1606), Keresztelő Szent János június 24. (1606, 1606–1607) napja és augusztus 11. (1606–1607). Egy 1629-ben kelt

³⁰ ErdKápJk I. 528. sz.

³¹ Weisz: *i.m.* 147.

³² 1473: DL 28309.

³³ *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I–VII*. Bearb. von Franz Zimmermann, Carl Werner, Gustav Gündisch. Hermannstadt–Köln–Wien–Bucuresti 1892–1991 (a továbbiakban: UB.) VII. 461–462. Weisz: *i.m.* 148.

³⁴ Fülöp és Jakab (1573, 1606, 1606–1607); Szent Imre herceg (1573, 1606, 1606–1607); Szent László (1606, 1606–1607); Vízkereszt (1606–1607)

³⁵ DF 275247 (vásárengedély); Hetivásár korábban is: 1370: DL 36403. Weisz: *i.m.* 147.

³⁶ 1473: DL 28309, Weisz: *i.m.* 147–148.

³⁷ EO. I. 482. sz.; Weisz: *i.m.* 147.

³⁸ 1606, 1606–1607.

³⁹ UB. VII. 333. 4516. sz.; Weisz: *i.m.* 151.

⁴⁰ ANR-Sibiu, Colectia de documente ale parohiilor evanghelice Satesti, Seria 1/Acte, Parohia Balcaciu, 1–2.

⁴¹ Küküllővár tartománya: *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289–1556)*. Kivonatokban közzéteszi és a bevezető tanulmányt írta JAKÓ Zsigmond. I–II. Bp., 1990. II. 3010. sz., castrum 1543-ban 4807. sz. Oppidum és castellum, Bebek György özvegye: Patócsy Zsófia birtokában, birtokközpont, udvarbírāja is van: ErdKirKv 2. 20. sz.

⁴² Itteni sokadalomra l. még: 1586. ErdKápJk I. 465. sz.

⁴³ Tordaakna (péntek, szombat, vásárengedély) 1291. EO. I. 482.; Lakatos: *i.m.* 605–606.

tanuvallatásból tudjuk, hogy a Szent János napi vásárt rendszerint Újtordán tartották, így feltehetően a többit Ótordán.⁴⁴ Szászrégenben a középkorban heti- és évi vásárt is tartottak.⁴⁵ A fejedelemség korában sokadalmára Szent Lőrinc napján (augusztus 10) került sor (1573, 1606 körül).⁴⁶ Sáromberke, Petele és Torockó azok közé a települések közé tartozik, melyek szintén átmenetet képeznek a mezővárosok és falvak között. Sáromberkét oppidumnak nevezik egy 1453-ban végrendeletben.⁴⁷ 1415-ben nyert vásártartási engedélyt: szerdán hetivásárt, pünkösdkor és Szent Mihály ünnepén (szept. 29.) sokadalmat tarthatott.⁴⁸ Plébániatemplomát Szent Mihálynak szentelték, ez magyarázhatja, hogy egyik vásár erre az időpontra esik.⁴⁹ Petelét oppidumnak nevezik egy 1570-ben kelt kiváltságlevélben.⁵⁰ A kalendáriumok szerint sokadalmát Szent Miklós napján tartották. (1573, 1606). Egy 1587-ben kelt oklevélben Torockó is mezővárosként szerepel.⁵¹ Szombaton tartott hetivásárát csak 1291-ben említik,⁵² vásárait illetően későbbi adatot sajnos nem ismerünk.

Az alábbiakban összesítettük a fenti adatokat aszerint csoportosítva a mezővárosokat, hogy hány sokadalommal rendelkeztek:

4 sokadalom:

Bánffyhunrad, Teke, Dés, Küküllővár, Torda, a 17. század végén Vajdahunrad

3 sokadalom:

Bonchida, Gyulafehérvár, Enyed, Vizakna, Déva, Hátszeg

2 sokadalom:

Retteg, Monora, Marosújvár, Alvinc-Borberek, Krakkó, Boldogasszonyfalva, Radnót, Bolkács, Sáromberke

1 sokadalom:

Betlen, Buza, Tövis, Egeres, Szászrégen, Petele

Nincs sokadalomra adat: Gyalu, Kolozs, Nagyalmás, Szék, Désakna, Torockó, Marosillye

Itt felsoroljuk azokat a mezővárosokat, melyek kimaradtak az előbbi táblázatokból, mert semmilyen adatunk nincs a vásártartási szokásaikra. Néhány mezőváros esetében feltételezhető, hogy a vásártartási joggal rendelkező nagyobb mezővároshoz való kis távolság miatt nem voltak sokadalmaik: pl. Kolozsmonostor, Sárd, Igen.

Doboka vármegyében: Nagyszentmihály/Szentmihály⁵³, Radnabánya⁵⁴

⁴⁴ KISS András: *Ó- és Újtorda viszonya a XVI. század második felében és a XVII. század első évtizedében* = Uő: *Források és értelmezések*. Buk., 1994. 152, 154, 156, 158–159.

⁴⁵ Szászrégen: hetivásár – 1488; sokadalom – 1484. Weisz: *i.m.* 166.

⁴⁶ Szent Lőrinc (1606, 1606–1607).

⁴⁷ 1453. nov. 17. DL 30316.

⁴⁸ Vásárengedély – 1415. Weisz: *i.m.* 166.

⁴⁹ 1453. nov. 17. DL 30316.

⁵⁰ Egy 1570-ben kelt oklevélben oppidumként egy kisebb kiváltságot nyer. ErdKirKv 1. 254. sz.; 1598-ban is oppidum. ErdKápJk I. 960. sz.

⁵¹ *A kolozsmonostori konvent fejedelemség kori jegyzőkönyvei I.* (1326–1590). Mutatókkal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi BOGDÁNDI Zsolt. Kvár, 2017. (Erdélyi Történelmi Adatok X. 1. Szerk. FEJÉR Tamás; a továbbiakban: KmFJkv) I. 646. sz.

⁵² Weisz: *i.m.* 166.

⁵³ 1584. május 8. Szentmihály (Doboka vármegye) mezőváros bírójának és esküdt polgárainak előadásából arról értesült, hogy településük közösségét a hajdani magyar királyok és erdélyi fejedelmek – neki bemutatott oklevelekkel – minden adó fizetése alól örökre mentesítették, ezért kérésükre megőrzi őket e kiváltságukban, s

Fehér vármegyében: Abrudbánya, Sárd, Igen, Offenbánya
 Hunyad vármegyében: Jófő⁵⁵, Solymos⁵⁶, Algyógy⁵⁷, Bosfalva⁵⁸
 Kolozs vármegyében: Kolozsmonostor
 Küküllő vármegyében: Dicsőszentmárton

Az adatok alapján az is megfigyelhető, hogy az éves vásárt a templom védőszentje ünnepének figyelembevételével határozták meg. Nyugat-Európában a 15. században több település esetében is előfordult, hogy az éves vásárt a városban tartott ereklyefelmutatás időszakára helyezték. Ez a kapcsolat mindkét esemény számára kedvező volt. Az alábbi táblázatban azt tüntettük fel, hogy milyen összefüggés van a templomok védőszentje és a sokadalmak időpontja között. Úgy látszik, az esetek felében a sokadalmak dátumát a védőszentek ünnepe alapján választották meg.

Mezőváros	Patrocíniumok	Sokadalmak időpontja
Alvinc:	Erzsébet, Péter és Pál, Szűz Mária	János, Katalin
Bánffyhunyd:	Anna, Erzsébet	Pál megtérése, Anna, Máté, Katalin
Betlen:	Farkas, János, Lélek	Szentháromság vas.
Búza:	György	György
Dés:	Király, Szűz Mária	István, Bálint, Miklós, május 28.
Enyed:	Erzsébet, Kereszt, Kozma és Damján	Áldozócsütörtök, Gál, Anna
Küküllővár:	Király	István, Demeter, Nagyhétfő, Szentháromság
Marosújvár:	Mihály	Virágvasárnap, Bertalan
Radnót:	Szűz Mária	Laetare, Sarlós Boldogasszony
Szászrégen:	György, Szűz Mária	Lőrinc
Torda:	Trinitás, Ilona, Kereszt, László, Miklós, Szűz Mária	Kisboldogasszony, János, Miklós, aug. 11.
Tövis:	Szűz Mária	Nagyboldogasszony
Vajdahunyd:	János, Péter és Pál, Szűz Mária	Húshagyó vasárnap (Esto), Áldozócsütörtök, Péter és Pál, Mária bemutatása

egyidejűleg megparancsolja Doboka vármegye ispánjának, alispánjának, szolgabírának és adószedőinek, hogy a mezőváros lakosait e mentességükben ne háborgassák. ErdKirKv 3. 497. sz.

⁵⁴ 1590. július 18. Radnabánya mezőváros (Doboka vármegye) határában levő, Királybánya és Papbánya nevű ólom- és ezüstbányákat műveltek meg. KmKFJk I. 804.

⁵⁵ 1591. április 27. Jófő mezőváros. ErdKirKv 3. 1517. sz.

⁵⁶ 1581. szeptember 29. Solymos mezőváros. KáptJk I. 302. sz.

⁵⁷ 1602. január 28. Algyógy mezőváros. ErdKirKv 3. 1775.

⁵⁸ 1581. KáptJk I. 303.